

Zespół Autorów opracowania
prof. Bogusław Szmygin
prof. Jacek Purchla
dr Andrzej Siwek

Raport końcowy

z konsultacji społecznych w sprawie projektu dokumentu
pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO
dla Historycznego Centrum Krakowa”

redakcja dr Andrzej Siwek

z wykorzystaniem materiałów przekazanych przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia
oraz Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Kraków

Kraków, styczeń – luty 2022 r.

Spis treści:

Wprowadzenie	2
1. Cel i przedmiot konsultacji społecznych	3
2. Zakres i formy konsultacji społecznych	3
3. Analiza zgłoszonych propozycji zmian do Planu Zarządzania	8
3.1. Weryfikacja zebranych ankiet konsultacyjnych	8
3.1.1. Informacja/opinia dotycząca uwag zgłoszonych w ankietach konsultacyjnych	12
3.1.2. Informacja /opinia dotycząca uwag zgłoszonych podczas dyżuru ekspertów oraz spotkania online	18
3.1.3. Informacja / opinia dotycząca uwag eksperckich zgłoszonych przez komórki organizacyjne UMK oraz miejskie jednostki organizacyjne	19
3.1.4. Informacja / opinia dotycząca uwag specjalistów	25
3.1.5. Informacja / opinia dotycząca uwag zgłoszonych przez interesariuszy	26
4. Podsumowanie zgłoszonych propozycji/ uwag	27

Wprowadzenie.

Kraków został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 1978 roku, jako jedno z pierwszych dóbr na świecie. Obszar wpisu obejmuje obszar Starego Miasta w granicach Plant, ze Wzgórzem Wawelskim, Kazimierzem i Stradomiem.

Dokonany wpis był formą uhonorowania wyjątkowych uniwersalnych wartości kulturowych Krakowa. Był także złożoną na przyszłość deklaracją społeczności Miasta i rządu polskiego, by dziedzictwo kulturowe najstarszej części Krakowa objąć szczególną troską i zarządzać nią w sposób zrównoważony i uwzględniający jej historyczny charakter.

Ewolucja pragmatyki i procedur wpisu poszczególnych miejsc na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, kieruje szczególną uwagę na sposób ochrony, udostępniania i zarządzania danego dobra. Skutkiem takiego spojrzenia jest wymóg, by każde dobro światowego dziedzictwa dysponowało aktualnym planem zarządzania.

Komitet Światowego Dziedzictwa wskazuje konieczność przygotowania Planu zarządzania dla obiektów lub miejsc Światowego Dziedzictwa, które w momencie wpisu nie musiały przedkładać takiego opracowania. Kładzie się nacisk na stwierdzenie, że właściwe zarządzanie ma szczególne znaczenie dla Komitetu Światowego Dziedzictwa, który podejmując decyzję o wpisie pragnie mieć gwarancje, że miejsce będzie należycie chronione również w przyszłości, zgodnie z założeniami Konwencji w sprawie ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego.

Prezydent Miasta Krakowa umową z dnia 5 stycznia 2021 r. zlecił sporządzenie dokumentu pn. *„Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”*.

Stworzenie Planu zarządzania stanowi wypełnienie zobowiązania samorządu, związanego z wpisem Historycznego Centrum Krakowa na Listę Światowego Dziedzictwa, a także potwierdzeniem odpowiedzialności i konsekwentności w działaniu Gminy Miejskiej Kraków na rzecz ochrony dziedzictwa.

Niniejsze opracowanie stanowi raport z przeprowadzonych konsultacji społecznych, a pozyskane opinie zostały uwzględnione w finalnym opracowaniu pn. *„Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”*.

1. Cel i przedmiot konsultacji społecznych.

Celem konsultacji społecznych jest zapoznanie mieszkańców i władz samorządowych Krakowa z ważnymi zagadnieniami związanymi z ochroną i zarządzaniem dobrem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO wynikającymi z projektu opracowania pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”.

Przedmiotem konsultacji społecznych był projekt dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”, który ma za zadanie ukierunkować sprawne zarządzanie najcenniejszym obszarem miasta i jest zgodny z realizowaną polityką zrównoważonego rozwoju Krakowa.

Konsultacje prowadzone były przez Autorów dokumentu, przy udziale Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako koordynatora, we współpracy z Wydziałem Polityki Społecznej i Zdrowia.

2. Zakres i formy konsultacji społecznych.

Konsultacje społeczne prowadzono poprzez portal internetowy Obywatelski Kraków (www.obywatelski.krakow.pl). Konsultacji poddano projekt dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”

W okresie 28 stycznia do 18 lutego 2022 r. trwały konsultacje społeczne dotyczące projektu dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”.

Podczas konsultacji wykorzystano następujące elementy serwisu:

- dział „aktualności”
- dział „aktualne konsultacje społeczne”
- newsletter

Forma konsultacji:

- ankieta konsultacyjna on-line dostępna do 18 lutego 2022 r.
- dyżury konsultacyjne eksperta: 7 lutego w godzinach 15.00-17.00 oraz 9 lutego w godz. 12.00-14.00 pod numerem telefonu 12 616 19 29,
- spotkanie on-line dla mieszkańców 8 lutego 2022 roku w godzinach 16.00-17.00

W dziale „aktualności”

---

21 stycznia 2022 r. opublikowano informację, że w związku ze sporządzaniem dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa” Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMK we współpracy z Wydziałem Polityki Społecznej i Zdrowia planuje przeprowadzenie konsultacji społecznych dotyczących tego zagadnienia, które mają trwać od 28 stycznia do 18 lutego 2022 r.

W tekście podano kto jest autorem opracowania i w jaki sposób został wyłoniony. Poinformowano także, że w ramach konsultacji zaplanowano zbieranie formularzy konsultacyjnych w formie elektronicznej, dwa dyżury telefoniczne eksperta oraz spotkanie konsultacyjne on-line.

28 stycznia 2022 r. zamieszczono informację, że Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego wspólnie z Autorami dokumentu we współpracy z Wydziałem Polityki Społecznej i Zdrowia rozpoczął tego dnia trwające do 18 lutego 2022 r. konsultacje społeczne z mieszkańcami, dotyczące projektu dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”.

W tekście poinformowano o podstawie prawnej konsultacji, harmonogramie i formach działań konsultacyjnych oraz jakimi sposobami i w jakich terminach zainteresowani mogą wziąć w nich udział.

Ponadto, jako pliki do pobrania zamieszczono:

- Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa – wnioski
- Plan zarządzania historycznego zespołu miejskiego w Krakowie - dobra światowego dziedzictwa UNESCO – założenia i wnioski

1 lutego 2022 r. zamieszczono informację zachęcającą do wypełnienia ankiety on-line, prowadzonej w ramach przedmiotowych konsultacji. W tekście podano link do ankiety oraz do obszerniejszej informacji dotyczącej tych konsultacji, opublikowanej w zakładce Aktualne Konsultacje.

10 lutego 2022 r. zamieszczono informację, w której opublikowano nagranie ze spotkania konsultacyjnego on-line, które odbyło się 8 lutego 2022 r.

W tekście podano też link do ankiety konsultacyjnej dostępnej w formie on-line do 18 lutego 2022 r. oraz do obszerniejszej informacji dotyczącej przedmiotowych konsultacji opublikowanej w zakładce aktualne konsultacje społeczne.

18 lutego 2022 r. opublikowano informację, w której przypomniano wszystkim zainteresowanym, chcącym wziąć udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektu dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”, że mogli to zrobić jeszcze tylko do końca tego dnia.

W tekście podano też linki do obszerniejszych informacji dotyczących przedmiotowych konsultacji opublikowanych w zakładce aktualne konsultacje społeczne.

W dziale „aktualne konsultacje społeczne”

---

28 stycznia 2022 r. zamieszczono informację, że Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego wspólnie z Autorami dokumentu we współpracy z Wydziałem Polityki Społecznej i Zdrowia rozpoczął tego dnia trwające do 18 lutego 2022 r. konsultacje społeczne z mieszkańcami, dotyczące projektu dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”.

W tekście poinformowano o podstawie prawnej konsultacji, harmonogramie i formach działań konsultacyjnych oraz jakimi sposobami i w jakich terminach zainteresowani mogą wziąć w nich udział.

W tekście zamieszczono też nagranie ze spotkania konsultacyjnego on-line, przeprowadzonego 8 lutego 2022 r.

Ponadto, jako pliki do pobrania zamieszczono:

- Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa – wnioski
- Plan zarządzania historycznego zespołu miejskiego w Krakowie - dobra światowego dziedzictwa UNESCO – założenia i wnioski

---

Konsultacje społeczne na profilu Miejskiego Centrum Dialogu w Krakowie na Facebooku i Instagramie

---

Informacje o konsultacjach zamieszczano również na portalach społecznościowych Facebook i Instagram, na profilach Miejskiego Centrum Dialogu.

21 stycznia 2022 r. opublikowano post, w którym poinformowano, że w okresie od 28 stycznia do 18 lutego 2022 r. planowane jest przeprowadzenie konsultacji społecznych dotyczących dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”. Poinformowano też, kto jest wykonawcą opracowania i w jaki sposób został wyłoniony. Podano też, że w ramach konsultacji zaplanowano możliwość wypełniania formularzy konsultacyjnych w formie elektronicznej, dwa dyżury telefoniczne eksperta oraz spotkanie konsultacyjne on-line.

Poinformowano też, że kolejne informacje na temat przedmiotowych konsultacji będą publikowane w serwisie www.obywatelski.krakow.pl wkrótce.

28 stycznia 2022 r. zamieszczono post, w którym poinformowano o uruchomieniu trwających od 28 stycznia do 18 lutego 2022 r. konsultacji społecznych projektu dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa” na lata 2022-2030. W tekście zamieszczono harmonogram działań konsultacyjnych obejmujących: spotkanie on-line dla mieszkańców, do którego podano link; telefoniczne dyżury eksperta (wraz z numerem telefonu) oraz ankietę on-line, do której podano link.

1 lutego 2022 r. opublikowano post, w którym zachęcono do wypełnienia ankiety i wzięcia udziału w konsultacjach Planu Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa, w którym podano link do ankiety on-line.

10 lutego 2022 r. opublikowano post, w którym zamieszczono link do nagrania ze spotkania konsultacyjnego dot. Planu Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa i zachęcono do wypełnienia ankiety konsultacyjnej online, do której podano link. Przypomniano również, że konsultacje trwają do 18 lutego 2022 r.

11 lutego 2022 r. opublikowano informację, w której m.in. zachęcono do wypełnienia ankiety on-line stworzonej w ramach konsultacji dotyczących Planu Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa, podając link do ankiety.

18 lutego 2022 r. zamieszczono post, w którym zaproszono do wypełnienia ankiety on-line przygotowanej w ramach konsultacji społecznych dot. projektu dokumentu pn. „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”.

Konsultacje społeczne i eksperckie organizowane przez Zespół Autorów w formie prezentacji, spotkań i dyskusji

---

Niezależnie od konsultacji, którym patronował Urząd Miasta Krakowa, przez działania Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMK we współpracy z Wydziałem Polityki Społecznej i Zdrowia, Zespół Autorski zorganizował i przeprowadził spotkania konsultacyjne z interesariuszami i ekspertami. Spotkania miały charakter prezentacji i otwartej dyskusji nad dokumentem. Ze względu na ograniczenia pandemiczne część spotkań z interesariuszami zrealizowano w trybie online. Ze względu na dostępność części interesariuszy ostatnie spotkanie konsultacyjne przeprowadzono 25 lutego 2022 r.

Spotkania i prezentacje przeprowadzono z udziałem reprezentantów Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, służb konserwatorskich, przedstawicieli Archidiecezji Krakowskiej, studentów z wydziału historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nie doszło do planowanego spotkania z Radnymi Dzielnicą I, ale reprezentanci Rady Dzielnicą I uczestniczyli w otwartym spotkaniu online organizowanym w ramach konsultacji pod patronatem UMK.

3. Analiza zgłoszonych propozycji do projektu dokumentu.

Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego przekazał Autorom otrzymane z Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia zestawienie przyjętych poprzez portal internetowy ankiet konsultacyjnych oraz ankiety wypełnione przez zaproszone do konsultacji komórki organizacyjne UMK i miejskie jednostki organizacyjne.

3.1. Weryfikacja zebranych ankiet konsultacyjnych.

Weryfikację ankiet konsultacyjnych, zebranych za pośrednictwem strony internetowej Urzędu Miasta Krakowa, przeprowadził Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia przygotowując zestawienie zawierające 29 pozycji.

Zestawienie przekazane zostało do Autorów za pośrednictwem Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego obejmuje:

1. ankiety konsultacyjne złożone przez mieszkańców Starego Miasta (Dzielnica I) - 5
2. ankiety konsultacyjne złożone przez mieszkańców Krakowa (poza terenem Starego Miasta - 18
3. ankiety konsultacyjne złożone przez pracownika Urzędu Miasta lub instytucji samorządowej - 3
4. ankiety konsultacyjne złożone przez pracowników administracji rządowej - 1
5. ankiety konsultacyjne złożone przez przedsiębiorców - 2

Ponadto pozyskano 32 ankiety wypełnione przez studentów wydziału historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Studenci historii sztuki i ochrony dóbr kultury reprezentują z jednej strony grupę interesariuszy „użytkowników” obszaru światowego dziedzictwa, z drugiej występują, jako osoby przygotowane do analizy dokumentów zarządczych w sferze ochrony dóbr kultury. Ze względu na odrębność grupy badanej, wyniki ankiety zostały omówione oddzielnie, od wyników ankiet zebranych przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia.

W ujęciu statystycznym wyniki ankiet przedstawiają się następująco:

1. Historyczny Zespół Miejski w Krakowie (elementy stanowiące o jego historycznej wartości) jest zachowany w postaci, która uzasadniła jego uznanie w 1978 roku za Światowe Dziedzictwo UNESCO (jako zespół miasta historycznego reprezentujący „wyjątkową uniwersalną wartość”).

- a) pozytywnie 83,4%
- b) negatywnie 13,3%
- c) trudno powiedzieć 3,3%

2. Zasadnicze grupy składowych tworzące zabytkowy Zespół Miejski w Krakowie są chronione w sposób zabezpieczający ich autentyzm i integralność (ewentualne zagrożenia występują w skali obiektów – szczególnie kamienic).

- a) pozytywnie 70%
- b) negatywnie 20%
- c) trudno powiedzieć 10%

3. Stworzony w Krakowie system ochrony jest zgodny ze standardami polskiego systemu ochrony zabytków; poszczególne elementy tego systemu działają, zapewniając ochronę historycznego Zespołu Miejskiego zgodnie z wymaganiami UNESCO (poprawie powinna ulec koordynacja działania poszczególnych składowych systemu ochrony).

- a) pozytywnie 60%
- b) negatywnie 20%
- c) trudno powiedzieć 20%

4. Kluczowe elementy (zabytki) historycznego Zespołu Miejskiego w Krakowie są udostępnione w odpowiednim zakresie – formy udostępnienia najważniejszych elementów Zespołu są zgodne ze współczesnymi standardami.

- a) pozytywnie 63,4%
- b) negatywnie 13,3%
- c) trudno powiedzieć 23,3%

5. Historyczny Zespół Miejski w Krakowie jest użytkowany w sposób bardzo intensywny – użytkowanie zespołu ma charakter mono-funkcyjny. Zasadnicze komponenty Zespołu zostały dostosowane do obsługi wielomilionowego ruchu turystycznego.

- a) pozytywnie 39,9%
- b) negatywnie 33,3%
- c) trudno powiedzieć 6,6%

6. Należy wdrożyć rozwiązania ograniczające funkcjonalne dostosowanie historycznego Zespołu Miejskiego do potrzeb turystyki, kosztem innych funkcji miejskich (m.in. ograniczenie najmu krótkookresowego, monofunkcyjna adaptacja kamienic, ograniczenie sprzedaży alkoholu).

- a) pozytywnie 76,7%
- b) negatywnie 23,3%
- c) trudno powiedzieć 0%

7. Na obszarze historycznego Zespołu Miejskiego ze względów użytkowych i środowiskowych należy w większym zakresie wprowadzić zagospodarowanie zielenią (ulic i placów).

- a) pozytywnie 93,4%
- b) negatywnie 6,6%
- c) trudno powiedzieć 0%

8. Ze względu na stan zabudowy i zagospodarowanie funkcjonalne należy opracować i wdrożyć kompleksowy Program Rewitalizacji Kazimierza, którego priorytetem powinna być ochrona wartości zabytkowych.

- a) pozytywnie 66,7%
- b) negatywnie 23,3%
- c) trudno powiedzieć 10%

9. Należy utrzymać charakter zabudowy i funkcjonalnego zagospodarowania strefy buforowej. Wartości i stan zabudowy na terenie strefy buforowej uzasadnia opracowanie i realizację Programu Rewitalizacji, ukierunkowanego na ochronę zabytkowych wartości.

- a) pozytywnie 83,4%
- b) negatywnie 10%
- c) trudno powiedzieć 6,6%

10. W Krakowie powinien działać podmiot całościowo koordynujący problemy, potrzeby, możliwości i działania wynikające z wpisania na Listę UNESCO. Ze względu na charakter działań i możliwości sprawcze podmiot ten powinien działać w strukturze UM Kraków.

- a) pozytywnie 66,7%
- b) negatywnie 20%
- c) trudno powiedzieć 13,3%

II. Jaka jest Pani/Pana opinia na temat projektu „ Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa” /na lata 2022-2030/.

- a) pozytywna 60,1%
- b) negatywna 23,3%
- c) trudno powiedzieć 16,6%

III. Czy zgłasza Pan/Pani uwagi dotyczące analizy i wniosków przedstawionych w projekcie Planu Zarządzania?

a) tak 16,6%

b) nie 83,4%

IV Pytania monitorujące obecność Krakowa na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO

1. Czy dostrzega Pani/Pan pozytywny wpływ wpisu na listę światowego dziedzictwa dla historycznego centrum Krakowa?

a) tak 76,7%

b) nie 20%

c) trudno powiedzieć 3,3%

2. Czy uważa Pani/Pan, że Kraków wystarczająco wykorzystuje i eksponuje fakt wpisu na Listę?

a) tak 26,8%

b) nie 66,6%

c) trudno powiedzieć 6,6%

3. Czy uważa Pani/Pan, że koncepcja Listy Światowego Dziedzictwa jest projektem rozwojowym, który w przyszłości może wpływać pozytywnie na losy Krakowa?

a) tak 76,7%

b) nie 20%

c) trudno powiedzieć 3,3%

3.1.1. Informacja dotycząca uwag zgłoszonych w ankietach konsultacyjnych

Po analizie ankiet (szczególnie w części dotyczącej własnych uwag respondentów) wskazano następujące problemy:

1. Obawę o zatrzymanie rozwoju miasta ze względu na ograniczenia ochronne w strefie światowego dziedzictwa – (3 ankiety)

2. Potrzebę ograniczenia ruchu samochodowego (1 ankieta)
3. Kontrowersje w ocenie znaczenia ruchu turystycznego (5 ankiet)
4. Obawę o utratę charakteru miasta (3 ankiety)
5. Potrzebę zwiększenia zakresu ochrony zabytków – (3 ankiety)
6. Większy nacisk na mnożenie powierzchni zieleni w mieście (2 ankiety)
7. Charakter planu zarządzania – (3 ankiety)
8. Potrzeba większej koordynacji działań w sferze UNESCO (1 ankieta)
9. Trudny w odbiorze profesjonalny język dokumentu (2 ankiety)
10. Pozytywny odbiór dokumentu . – (uwagi dodatkowe w tonie pozytywnym 6 ankiet)

Ad. 1 Obawa o zatrzymanie rozwoju miasta ze względu na ograniczenia ochronne w strefie światowego dziedzictwa.

Zgłoszenia stwierdzały: *„Ogólnie plan jest w porządku choć dbając o zabytki i dziedzictwo nie należy ingerować w prawa właścicieli mieszkań do rozporządzania swoją własnością. /.../ Zwalanie winy za wyludnianie tej dzielnicy na turystów jest dziwne. Przecież gdyby nie turyści Kraków wyglądałby zdecydowanie gorzej. Nie ma się co dziwić iż właściciele mieszkań preferują najem krótkoterminowy od zwykłego najmu. W przypadku pierwszego mają zadbane mieszkanie, pieniądze na czas a w drugim niestety problemy z płatnością czynszu, zniszczenia mieszkań a także niejednokrotnie długotrwałą walkę o eksmisję lokatorów i odzyskanie mieszkania. Prawo chroni takich lokatorów zamiast właścicieli. To jest przyczyna, że właściciele wolą wynajmować turystom. Nie tylko pieniądze się w tym przypadku liczą.”*, *„Od kilku lat widać jak Kraków popada w jakąś stagnację. Centrum miasta powoli przypomina jakąś makietę, skansen w którym powoli brak powietrza i życia. Ochrona zabytków jest jak najbardziej wskazana, ale nie kosztem prawidłowo rozwijającej się kultury społecznej. Trzeba iść z czasem i dostosowywać się do potrzeb rynku i społeczeństwa. Miasto tworzą ludzie, mieszkańcy, turyści oraz ci którzy w tym mieście pracują.”*

Wnioski:

W tych głosach ujawnia się ambiwalentny stosunek Krakowian do problemu funkcjonowania historycznego centrum. Konflikt racji i wartości jest zdiagnozowany nie od dziś. Wnioski planu zarządzania są formułowane z perspektywy ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Miasto historyczne pozbawione mieszkańców traci

autentyzm i przeobraża ducha miejsca. Dominacja eksploatacji turystycznej nad warunkami życia mieszkańców są zjawiskiem negatywnym. Wskazania zawarte w planie zarządzania wynikają z przyjęcia filozofii rekomendacji UNESCO o historycznym krajobrazie miejskim (godzenie funkcji ochronnych i użytkowych), zasad zrównoważonego rozwoju i obowiązującego dokumentu Gminy Kraków, jakim jest „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, w której również zdiagnozowano zjawiska negatywne i sformułowano wskazanie „jakość, a nie ilość”. Wzmocnienie wizerunku Krakowa, jako dobra światowego dziedzictwa ma znaczenie dla kreowania „jakości” ruchu turystycznego, i co za tym idzie doboru strategii eksploatacji gospodarczej miasta historycznego, przy poszanowaniu jego specyfiki kulturowej.

Ad. 2 Potrzebę ograniczenia ruchu samochodowego

Jeden głos wskazywał, iż: *„W Planie położono za mały nacisk na konieczność ograniczenia ruchu samochodowego w okolicach Rynku Głównego oraz Kazimierza, jak również nie są wystarczające założenia dotyczące zwiększenia ilości zieleni w tych przestrzeniach. Ponadto, należy maksymalnie ograniczyć powstawanie nowej zabudowy, która prowadzi do degradacji historycznego i unikalnego charakteru ww. obszarów.”*

Wnioski:

To faktycznie głos, za wzmocnieniem ochrony obszaru dobra światowego dziedzictwa. Głos mieszkańca opiewającego się za zachowawczą polityką ochronną i budowaniem przestrzeni przyjaznej użytkownikom. Plan nie odnosi się szczegółowo do organizacji ruchu w obszarze dobra, wskazuje natomiast potrzebę rozśrodkowania ruchu turystycznego i tworzenia zewnętrznych w stosunku do chronionego obszaru centrów recepcji zarówno turystów, jak i ruchu kołowego (parkingów).

Ad. 3 Kontrowersje w ocenie znaczenia ruchu turystycznego

Zgłoszone uwagi najmocniej ukazują polaryzację poglądów i sygnalizują toczący się spór o charakter miasta historycznego. Jeden z respondentów stwierdził: *„Pozytywnie oceniam położenie nacisku na ochronę dziedzictwa niematerialnego czyli lokalnej społeczności. Jest ona niezbędnym, a wciąż lekceważonym w swoim znaczeniu elementem tkanki miejskiej. Ruch turystyczny nie może być wyznacznikiem wartości obszarów historycznych, zwłaszcza, że bardzo często prowadzi on do degradacji podstawowych funkcji, które muszą*

bezwzględnie stanowić istotę każdego miasta.” Inni przedstawiali poglądy przeciwne, które można podsumować cytatem: *„gdyby nie turyści Kraków wyglądałby zdecydowanie gorzej.”*

Wnioski:

Głosy w ankiecie potwierdzają zdiagnozowany w innych dokumentach miejskich konflikt wizji rozwoju i funkcjonowania miasta historycznego. Ekspozowanie wartości dobra światowego dziedzictwa i jego roli, w generowaniu ruchu turystycznego, wskazuje na argumenty wzmacniające strategię zrównoważonego rozwoju. Wnioski planu zarządzania są formułowane z perspektywy ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Z tej perspektywy dominacja eksploatacji turystycznej staje się zjawiskiem negatywnym. Wskazania zawarte w planie zarządzania wynikają z przyjęcia filozofii rekomendacji UNESCO o historycznym krajobrazie miejskim (godzenie funkcji ochronnych i użytkowych), zasad zrównoważonego rozwoju i obowiązującego dokumentu Gminy Kraków, jakim jest „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, w której również zdiagnozowano zjawiska negatywne i sformułowano wskazanie „jakość, a nie ilość”.

Ad. 4 Obawa o utratę charakteru miasta

W uwagach zawartych w ankietach stwierdzono: *„Tworzy się sztuczne miasto, pozbawione naturalnego życia i miejskiego klimatu”*. *„Miasto i mieszkańcy staną się niczym sztuczne nieczujące lalki w teatrze. Miasto zostanie pozbawione klimatu i uczucia własnego miejsca”*. Tak wyrażone głosy nie dają podstaw do szczegółowej diagnozy problemu, wskazują jednak na świadomość toczących się procesów zmieniających historyczne centrum Krakowa.

Wnioski:

W planie zarządzania wiąże się wartość historycznego zespołu miejskiego z jego „duchem miejsca”. Jest to nowość w krajowych dokumentach strategicznych. Dokument zawiera diagnozę problemu i wskazanie kierunków działania. Nie przesądza o działaniach, jednak wskazuje oczekiwane modyfikacji polityk miejskich.

Ad. 5. Potrzeba zwiększenia zakresu ochrony zabytków

Wśród uwag dopisanych do ankiety pojawiały się i takie: *„Diagnoza jest trafna, ale ochrona dziedzictwa w obszarze UNESCO i strefie buforowej powinna być większa, by nie dopuścić*

do niszczenia obiektów zabytkowych, jak to miało miejsce w przypadku wiaduktu przy ul. Grzegórzeckiej”, lub w postaci ogólniejszej: „Ważna jest ochrona zabytków Krakowa”.

Wnioski:

Z jednej strony to sygnał o zaangażowaniu opinii publicznej w proces ochrony historycznego miasta i świadectwo istnienia sojuszników koncepcji ochrony wartości. Z drugiej strony głosy te wskazują na nieufność, co do trwałości i skuteczności zabezpieczeń systemowych w ochronie zabytków. Głosy należy odnotować, jako dodatkowe zobowiązanie, do skutecznego realizowania misji systemu ochrony, który dla Krakowa od strony organizacyjno prawnej jest kompletny, a ewentualne potknięcia mogą wynikać z interpretacji, lub skuteczności egzekucji przepisów i zaleceń.

Ad, 6. Większy nacisk na mnożenie powierzchni zieleni w mieście

Głosy oddające kierunki współczesnej dyskusji o sytuacji miasta w obliczu zmian klimatycznych oraz wyrażające potrzeby mieszkańców.

Wnioski: W dokumencie zawarto wskazania intensyfikacji zieleni miejskiej, w granicach dopuszczalnych przez potrzebę zachowania autentyzmu historycznego układu urbanistycznego. Z perspektywy historycznej stan zazielenienia miasta się zmieniał. Intensyfikacja zabudowy i eksploatacji w drugiej połowie XX w. i w pierwszych dekadach XXI w. prowadziła do zmniejszania powierzchni biologicznie czynnych. Są rozległe obszary, gdzie restytucja zieleni historycznej nie jest sprzeczna z zabytkowym charakterem miasta, a może pozytywnie wpisywać się w kierunki polityki klimatycznej i zapotrzebowania współczesności. (np. restytucja zieleni krakowskich podwórek śródmiejskich, lub utrwalenie alejowego charakteru ul. J. Dietla).

Ad. 7 Charakter planu zarządzania

W negatywnym kontekście pojawiły się głosy wskazujące na stopień szczegółowości planu zarządzania, brak jednoznacznie sformułowanego przełożenia na konkretne działania.

Wnioski: Istotą prezentowanego dokumentu jest dogłębna diagnoza stanu aktualnego ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Z diagnozy wynikają wnioski dotyczące zagrożeń i kierunków procesów toczących się w zespole miejskim. Z tych analiz wyprowadzone są wskazania dla strategii i polityk miejskich, które w fazę realizacyjną mogą przejść w przypadku uchwalenia dokumentu przez Radę Miasta oraz powołania centrum

koordynacji działań dotyczących ochrony i prezentacji dobra światowego dziedzictwa. Centrum koordynacji po uzyskaniu legitymacji rady Miasta Krakowa będzie uprawnione do tworzenia planów działania odpowiadających celom zawartym we wskazaniach prezentowanego dokumentu.

Ad. 8   Potrzeba większej koordynacji działań w sferze UNESCO

Wśród uwag dodanych do ankiet zapisano: *„Podmiot zajmujący się zarządzaniem obszarem historycznym Krakowa powinien powstać, jak najszybciej! Zaniedbania wielu wcześniejszych lat są teraz bardzo widoczne w procesach gentryfikacyjnych. To zjawiska nieuniknione, ale zadaniem zespołu powinno być nadanie im bezpiecznego dla miasta kierunku. Pewne restrykcje i regulacje muszą zostać bezwzględnie stworzone i równie konsekwentnie egzekwowane. Ograniczenie detalicznej sprzedaży alkoholu oraz ilości koncesji może wpłynąć w bardzo istotny sposób na zatrzymanie exodusu mieszkańców z historycznego centrum Krakowa oraz poprawić jego wizerunek.”*

Wnioski:

To głos podejmujący i wspierający jedno ze wskazań prezentowanego dokumentu. Zarazem głos w sposób charakterystyczny wskazujący na łączność zagadnień ochrony dobra światowego dziedzictwa oraz komfortu życia mieszkańców. Jest to sygnał, który należy traktować, jako ostrzeżenie o istniejącej tendencji do instrumentalnego traktowania wpisu na listę światowego dziedzictwa, jako narzędzia w sporze o funkcje miasta. Takie odwrócenie ról jest niebezpieczne dla statusu światowego dziedzictwa. Łączność procesów ochrony i polityki społeczno – ekonomicznej miasta nie ulega wątpliwości, jednak problemy powinny być rozwiązywane w hierarchicznym porządku i zgodnie z właściwością. Centrum koordynacji działań związanych z dobrem światowego dziedzictwa musi mieć jasno określone zadania z zakresu ochrony dziedzictwa i realizacji zaleceń Konwencji UNESCO o ochronie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Nie może być traktowane, jako organ zastępujący inne funkcje administracji miejskiej, właściwe do spraw społecznych, czy gospodarczych. Może i powinno natomiast być ośrodkiem, który dysponuje pełnymi danymi o zależnościach polityk miejskich i stanu ochrony dobra światowego dziedzictwa oraz interweniować w przypadku dostrzeżenia wzrostu negatywnych tendencji w tym zakresie.

Ad. 9 Trudny w odbiorze profesjonalny język dokumentu

Pojawiły się uwagi dotyczące trudności w odbiorze dokumentu, użytego języka i sformułowań.

Wnioski: Jest to nieunikniony skutek specjalistycznego charakteru dokumentu, który opiera się na diagnozie systemu ochrony zabytków i zachodzących procesów w granicach dobra światowego dziedzictwa. Ułatwieniu korzystania z dokumentu ma służyć zebranie wniosków w streszczeniu podsumowującym opracowanie. Sposobem zaradzenia problemowi jest szersza akcja informacyjna (prasa, media elektroniczne) na etapie wdrażania dokumentu.

Ad. 10. Pozytywny odbiór dokumentu

Istotą konsultacji społecznych jest wychwycenie uwag krytycznych, czy ewentualnych nieporozumień, jakie mogą pojawić się w relacji autorzy dokumentu – odbiorcy. Stąd z zasady uwzględnia się przede wszystkim uwagi polemiczne i krytyczne. Tym bardziej odnotowania wymaga przewaga uwag i opinii pozytywnych, które potwierdzają zarówno diagnozę, jak i wnioski oraz wskazania dokumentu.

3.1.2. Informacja dotycząca uwag zgłoszonych podczas dyżuru ekspertów oraz spotkania online.

Podczas dyżurów telefonicznych nie zgłoszono żadnych uwag. W trakcie spotkania online wyjaśniano założenia i wskazania dokumentu. Reprezentantka Rady Dzielnicy I dopytywała na ile zapisy planu zarządzania mogą być pomocne w dążeniu do ograniczenia sprzedaży alkoholu i respektowania ciszy nocnej w granicach obszaru światowego dziedzictwa i strefy buforowej. Pytania dotyczyły możliwości wzmocnienia pozycji mieszkańców w konkurencji racji i wartości względem eksploatacji turystyczno – gastronomicznej obszaru.

W dyskusji reprezentanci mieszkańców obszaru dobra światowego dziedzictwa wskazywali na potrzebę tworzenia systemowych narzędzi chroniących stałych mieszkańców przed dokuczliwościami sfery rozrywkowo – turystycznej.

Wniosek: Plan zarządzania dobrem światowego dziedzictwa UNESCO nie jest dokumentem interwencyjnym polityki społeczno–ekonomicznej miasta. Ma za zadanie ukierunkować politykę miasta w zakresie ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. W przedstawionym projekcie wskazano istotne relacje między zachowaniem społeczności mieszkańców obszaru światowego dziedzictwa, a zachowaniem wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. To podstawa i uzasadnienie dla korekt polityki miasta w obszarach społecznym i gospodarczym. Jednak z zasady dokument ten nie może kreować formalnych narzędzi do zmiany sytuacji. Zadaniem jest zdiagnozowanie problemu (co uczyniono) i wskazanie kierunków zmian (co pozostaje w sferze realizacyjnej samorządu miasta).

3.1.3. Informacja dotycząca uwag eksperckich (zgłoszonych przez komórki organizacyjne UMK oraz miejskie jednostki organizacyjne)

W trakcie opracowywania dokumentu oraz w fazie konsultacji zasięgnięto opinii poszczególnych komórek organizacyjnych UMK, których działania dotyczą dobra światowego dziedzictwa.

W fazie konsultacji:

Miejski Konserwator Zabytków oraz Zarząd Dróg Miasta Krakowa nie zgłosili uwag.

Wydział Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji odniósł się pozytywnie do dokumentu i wniósł konstruktywne uwagi następującej treści:

- *Proponuje się współdziałanie przy implementacji Planu, z Wydziałem ds. Turystyki. Obecnie została przyjęta „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, która w dużej mierze pozwoli na wdrożenie Planu.*

- *Proponuje się włączenie dokumentu do prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Krakowa „Tu chcę żyć. Kraków 2030”. Strategia Rozwoju Krakowa jest nadrzędnym dokumentem społeczno-gospodarczym, wyznaczającym kierunki w perspektywie co najmniej 12 lat, począwszy od roku 2018 do co najmniej roku 2030.*

Uwagi te doskonale odnoszą się do idei dokumentu, który z zasad ma być wskazaniem przy kreowaniu kolejnych strategii i dokumentów miejskich, w celu uzyskania spójności i synergii działania na rzecz ochrony i prezentacji wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra.

Wydział Komunikacji Społecznej przy pozytywnej ocenie dokumentu zawarł istotną uwagę, iż: opracowanie wskazuje „monofunkcyjności obszaru zdominowanego przez obsługę wielomilionowego ruchu turystycznego. Ważne, że opracowanie wskazuje także na konkretne sposoby rozwiązania tych problemów zmierzające do poprawy aktualnej sytuacji, która nie jest zadowalająca.”

Jest to istotne potwierdzenie zdiagnozowania problemu, który wymaga regulacji w drodze zrównoważonych działań zawartych w rozmaitych strategiach i politykach miejskich, wykraczających poza tradycyjnie rozumiany obszar ochrony zabytków.

Wydział Gospodarki Komunalnej i Klimatu Urzędu Miasta Krakowa przy ogólnym pozytywnym obiorze dokumentu wprowadził szeroką informację o realizowanych zadaniach:

„Rewitalizacja obszaru Kazimierza zgłoszona w punkcie 9 na stronie 13 w Planie Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa powinna uwzględniać również aspekt łagodzenia skutków zmian klimatu. Warto zaznaczyć, że w tej części miasta w ramach projektu Zeroemisyjny Kraków został zaplanowany i jest już realizowany przełomowy projekt urbanistyczny – Klimatyczny Kwartał. Jego obszar jest ograniczony ulicą Dietla, Grzegorzeczką, Aleją Daszyńskiego i rzeką Wisłą. Klimatyczny Kwartał jest początkiem zmian w myśleniu, planowaniu i kształtowaniu przestrzeni publicznej Krakowa. Działania z niego wynikające mają na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych, poprawę warunków przemieszczania się pieszych, rowerzystów i pasażerów transportu zbiorowego, aby każdy z użytkowników mógł realizować własne potrzeby. Do celów projektu należy także zapewnienie odpowiedniej jakości przestrzeni publicznych jej użytkownikom oraz mieszkańcom tego obszaru.

Projekt opiera się na czterech głównych ideach:

- *mieście 15-minutowym,*
- *zrównoważonej mobilności,*
- *lokalności,*
- *przeciwdziałaniu kryzysowi klimatycznemu.*

Idea miasta 15-minutowego zakłada takie kształtowanie przestrzeni, aby podstawowe usługi (sklep, poczta, szkoła, przedszkole, park, apteka, kawiarnia itp.) były zlokalizowane w obrębie 15 minut spacerem lub rowerem od miejsca zamieszkania.

W tym założeniu jest niezbędne, aby infrastruktura miasta pozwalała odbywać podróże piesze i rowerowe bezpiecznie i wygodnie. Wiąże się ona i przenika z ideami zrównoważonej mobilności i lokalności. W przypadku tej pierwszej nacisk kładzie się na zachęcanie mieszkańców do korzystania z innych środków lokomocji niż samochód.

W zależności od dystansu planowanej podróży może to być transport zbiorowy, rower, urządzenia transportu osobistego (UTO) lub piesze przemieszczanie się. Kluczowe jest również zapewnienie dogodnych warunków przesiadek pomiędzy systemami transportu oraz integracja taryfowa. Lokalność oznacza kształtowanie i ochronę unikatowego charakteru kulturowego dzielnicy. W przypadku Kazimierza należy to postrzegać szeroko. Zarówno jako włączenie mechanizmów ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględnienie potrzeb mieszkańców oraz realizacja działań mających na celu poprawę warunków zamieszkania, jak i zatrzymanie bądź odwracanie negatywnych efektów procesów – turystyfikacji i gentryfikacji dzielnicy. W przypadku Kwartału Klimatycznego przeciwdziałanie kryzysowi klimatycznemu to nie tylko kwestie mobilności. Choć transport odpowiada za ok. 20-25% łącznych emisji dwutlenku węgla i istotnie zwiększa ilość innych szkodliwych dla zdrowia substancji w powietrzu (tlenki azotu, pyły zawieszane). Równie ważne jest zwiększanie powierzchni biologicznie czynnej kosztem nawierzchni utwardzonej.”

Wprawdzie projekt został odnotowany w części diagnostycznej opracowania, ale jego nowatorstwo i znaczenie w perspektywie polityki klimatycznej wymagają wyeksponowania. Realizacja, pod warunkiem uwzględniania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, ma szansę stać się „wartością dodaną” w rozwoju miasta historycznego.

Zarządu Budynków Komunalnych przyjął w ogólnym zakresie diagnozę oraz wnioski i wskazania dokumentu.

Zarządu Transportu Publicznego zwrócił uwagę na szczegółową kwestię dotyczącą ruchu kołowego:

„wprowadzenie ograniczeń w ruchu i parkowaniu samochodów nie powinno być rozpatrywane jako negatywne zjawisko, a jako działanie wpisujące się w prowadzoną obecnie w miastach na całym świecie politykę zrównoważonej mobilności., umożliwiające m.in. ochronę zabytkowych zespołów miejskich przed nadmiernym ruchem zmotoryzowanym i jego negatywnymi

konsekwencjami (zatlóczenie komunikacyjne, zanieczyszczenie powietrza, drgania, zajętość cennej przestrzeni pod infrastrukturę drogową, degradacja krajobrazu miejskiego, itp.). Jednocześnie w Krakowie realizowane są sukcesywnie działania mające na celu zapewnienie opcjonalnych dla samochodu osobowego możliwości podróżowania do obszarów centralnych miasta i w jego obrębie. Poprawa dostępności centrum miasta transportem publicznym, rowerem i pieszo (w tym dla osób o ograniczonej mobilności) to jeden z najważniejszych priorytetów polityki transportowej Krakowa.”

Trzeba przyznać, że ograniczenia ruchu pojazdów korespondują z wskazaniami polityki ochrony zabytków. Potencjalny konflikt w relacji ruch kołowy, dostępność, parkowanie i mieszkańcy, wymaga stałego monitorowania i bieżących regulacji. W planie wskazano potrzebę zwiększenia możliwości obsługi ruchu po za granicami dobra, co jest zgodne z polityką miasta w tym zakresie.

Zarząd Zieleni Miejskiej przyjął w ogólnym zakresie diagnozę oraz wnioski i wskazania dokumentu.

Wydział ds. Turystyki w ankiecie przyjął w ogólnym zakresie dokument, jednak w dołączonym stanowisku szczegółowym zawarł szereg uwag polemicznych. W uwagach czytamy:

„Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa” powinien m.in. uwzględnić analizę diagnostyczną turystyki w Krakowie, którą szczegółowo opisano

w dokumencie kierunkowym uchwalonym przez RMK w marcu 2021r. pn. „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”. W „Polityce (...)” wskazano m.in., że gospodarka nocna jest ważnym elementem atrakcyjności turystycznej miasta, niejednokrotnie decydującym o jego przewadze konkurencyjnej, ale nie jest wynikiem jedynie ruchu turystycznego. Wykazano również, że gentryfikacja (zmiana charakteru części miasta), to zjawisko, które występuje niezależnie do ruchu turystycznego i jest trwałym elementem rozwoju funkcji miasta. Na obszarze Starego Miasta i Kazimierza rozpoczęło się po 1989 roku, a jego bezpośrednim powodem nie był ruch turystyczny. Wnioski z badań (2019), które przedstawiono w „Polityce (...)” wskazują, że stosunek mieszkańców Krakowa do zjawiska wzrostu liczby lokali turystycznego najmu krótkoterminowego nie jest jednoznaczny.

Jednym z głównych wyzwań dla Krakowa była dotychczas rosnąca konkurencja i hipertrofia turystyczna. Przy obecnym spadku roli gospodarki turystycznej w okresie pandemii konieczne było zaproponowanie rekomendacji działań dla lokalnych interesariuszy, kształtujących politykę turystyczną miasta, zachowując równowagę pomiędzy interesami różnych grup tworzących wspólnotę miasta – mieszkańcy-odwiedzający-przedsiębiorcy. „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028” zawiera 9 obszarów rekomendacyjnych określających długofalową politykę turystyczną miasta, w tym kierunki odbudowy turystyki w trakcie i po pandemii COVID-19. Obszary rekomendacji zostały skonsultowane z interesariuszami gospodarki turystycznej Krakowa, a także poprzedzono je wcześniejszymi badaniami opinii mieszkańców.

W „Planie (...)” nie wskazano podmiotu, który miałby koordynować działania wynikające z Planu.

Nie wskazano również narzędzi koordynacji.

W przedstawionym dokumencie nie wskazano źródeł, które wykorzystano do opracowania diagnozy.”

Tak szczegółowe i po części polemiczne uwagi wymagają szerszego odniesienia:

Po pierwsze stanowisko Wydziału ds. Turystyki potwierdza istnienie napięcia między interpretacją i oceną roli ruchu turystycznego w perspektywie diagnozy stanu i perspektyw rozwoju miasta, szczególnie miasta historycznego, w granicach dobra światowego dziedzictwa. Przywołany dokument „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, został wykorzystany przez autorów opracowania, jednak w kontekście ochrony dobra światowego dziedzictwa, zwrócono uwagę na inne jego fragmenty, niż przytoczone w uwagach Wydziału. Podobnie, analiza wstępnych części diagnostycznych opracowania wykazuje, że Autorzy nie wiążą procesu gentryfikacji wyłącznie z dynamicznym rozwojem ruchu turystycznego. Odnotowano, iż zjawisko gentryfikacji zapoczątkowały działania podejmowane w związku z rewitalizacją Śródmieścia w 3 ćwierci XX w., a przyspieszyły zmiany własnościowe w granicach Śródmieścia i Kazimierza. Jednak stwierdzenie, że gentryfikacja postępuje bez związku z turystyfikacją miasta jest nieuprawnionym wnioskiem. Przemiany związane z monopolizacją funkcjonalną historycznego centrum w znaczący sposób zmieniają warunki życia w tym obszarze. Nieporozumienie może być związane z definicją turysty w obszarze śródmiejskim. Z perspektywy dobra światowego dziedzictwa, to nie tylko przybysz z innej części Polski. Lub świata, a każdy, w tym mieszkaniak Krakowa, który zamieszkuje po za

obrębem obszaru i podejmuje podróż (nawet najkrótszą, w skali godzin), by w tym obszarze realizować cele kulturalne, rekreacyjne, konsumpcyjne, czy korzystać z oferty rozrywki. To „przybysz”, który w pewnych sytuacjach znajduje się w pozycji antagonistycznej do „trwale osiadłych mieszkańców obszaru”. Owa pozycja antagonistyczna nie jest regułą, ale może występować. Podobnie, jak różnicowanie stosunku mieszkańców Krakowa do zjawiska wzrostu liczby lokali turystycznego najmu krótkoterminowego w granicach dobra światowego dziedzictwa. Napięcia w tym obszarze są nieuniknione, a perspektywa oceny sytuacji istotna. Potwierdzają to wnioski przywołanej „Polityki zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, która zawiera 9 obszarów rekomendacyjnych określających długofalową politykę turystyczną miasta. Z perspektywy dobra światowego dziedzictwa szczególne znaczenie ma wskazanie „jakość, nie ilość”, co może być podstawą budowania wspólnej koncepcji wykorzystania i ochrony dobra. Trudno zgodzić się ze stwierdzeniem, że „W „Planie (...)” nie wskazano podmiotu, który miałby koordynować działania wynikające z Planu.”, gdyż powołanie takiego podmiotu należy do zasadniczych wniosków dokumentu. Co do narzędzi koordynacji, trzeba przyznać, że ich wypracowanie pozostawiono po stronie struktur UMK, po utworzeniu agendy koordynować działania Miasta Krakowa w stosunku do dobra światowego dziedzictwa. Jasno natomiast przedstawiono obszary, w których owa koordynacja powinna następować. Źródła, które wykorzystano do opracowania diagnozy odnotowywano w przypisach. Po uwagach Wydziału ds. Turystyki, ten element opracowania został zweryfikowany i doredagowany.

Wnioski:

Stanowisko Wydziału ds. Turystyki potwierdza, że istnieje napięcie i różnica ocen problemu funkcjonowania historycznego centrum Krakowa. Skala ocen waha się od stwierdzenia o przeinwestowaniu i przeeksploatowaniu miasta historycznego w zakresie funkcji turystyczno – rozrywkowych, po oczekiwania istotnego podnoszenia wskaźników ilościowych i ekonomicznych przemysłu turystycznego w tym obszarze miasta. Konflikt racji i wartości jest zdiagnozowany nie od dziś. Wnioski planu zarządzania są formułowane z perspektywy ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Miasto historyczne pozbawione mieszkańców traci autentyczność i przeobraża ducha miejsca. Dominacja eksploatacji turystycznej nad warunkami życia mieszkańców są zjawiskiem negatywnym, co potwierdziły choćby dyskusje toczące podczas 15. Kongresu Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa w Krakowie, w 2019 r. Wskazania zawarte w planie zarządzania wynikają z przyjęcia filozofii rekomendacji UNESCO

o historycznym krajobrazie miejskim (godzenie funkcji ochronnych i użytkowych), zasad zrównoważonego rozwoju i obowiązującego dokumentu Gminy Kraków, jakim jest „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, w której również zdiagnozowano zjawiska negatywne i sformułowano wskazanie „jakość, a nie ilość”. Wzmocnienie wizerunku Krakowa, jako dobra światowego dziedzictwa ma znaczenie dla kreowania „jakości” ruchu turystycznego, i co za tym idzie doboru strategii eksploatacji gospodarczej miasta historycznego, przy poszanowaniu jego specyfiki kulturowej i roli stałych mieszkańców, jako depozytariuszy „ducha miejsca” i lokalnej tożsamości kulturowej.

3.1.4. Informacja dotycząca uwag specjalistów:

W konsultacjach z gremiami specjalistycznymi prowadzonymi w toku opracowania dokumentu oraz po jego przedstawieniu w formie projektu uzyskano pozytywne komentarze oraz wymagające odnotowania wnioski i uwagi. Konsultacje przeprowadzono w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Krakowie, Społecznym Komitecie Odnowy Zabytków Krakowa, Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa oraz z reprezentantami Archidiecezji Krakowskiej. Inni interesariusze bądź nie podjęli zaproszenia do konsultacji, bądź ze względów pandemicznych nie zdołano doprowadzić do spotkania. Z przeprowadzonych dyskusji należy wyeksponować następujące stwierdzenia:

- Niejednoznaczna pozycja światowego dziedzictwa w postępowaniach administracyjnych z zakresu ochrony zabytków (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków) – jest to uwaga spójna z zapisami diagnozy zawartej w opracowaniu. Rozwiązanie dylematów w tym zakresie wykracza po za ramy dokumentu dedykowanego konkretnemu dobru światowego dziedzictwa. Jednostkowa diagnoza może być inspiracją dla wniosków systemowych w sprawie optymalizacji systemu ochrony zabytków w skali kraju. Gmina Kraków może postulować zmiany w tym zakresie, jednak wymaga to współdziałania w skali państwa i aktów ustawowych.

- Ogólny charakter dokumentu (Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa) – pojawiło się pytanie o odpowiedzialność, za realizację wskazań dokumentu. Jak w przypadku uwag zgłaszanych w ankietach konsultacyjnych w odpowiedzi stwierdza się, iż istotą prezentowanego dokumentu jest dogłębna diagnoza stanu aktualnego ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Z diagnozy wynikają wnioski dotyczące zagrożeń i kierunków procesów toczących się w zespole miejskim. Z tych analiz wyprowadzone są wskazania dla

strategii i polityk miejskich, które w fazę realizacyjną mogą przejść w przypadku uchwalenia dokumentu przez Radę Miasta oraz powołania centrum koordynacji działań dotyczących ochrony i prezentacji dobra światowego dziedzictwa. Centrum koordynacji po uzyskaniu legitymacji rady Miasta Krakowa będzie uprawnione do tworzenia planów działania odpowiadających celom zawartym we wskazaniach prezentowanego dokumentu. Reasumując adresatem i odpowiedzialnym za wdrożenie dokumentu jest Prezydent Miasta, po przyjęciu dokumentu przez Radę Miasta. Kluczowym elementem wdrażania jest powołanie centrum koordynacji działań, które odnosząc się do wskazań planu zarządzania będzie budować sieć działań służących wzmocnieniu ochrony dobra i pełniejszej jego prezentacji.

- Miejsce dziedzictwa kulturowego krakowskich Żydów w narracji o specyfice wartości dobra (Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa) – zarówno w diagnozie zawartej w opracowaniu, jak i w dokumentach konstytuujących definicję wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra, są nawiązania do obecności spuścizny dziedzictwa kulturowego Żydów w Krakowie. Determinuje to zasadę równoprawnego uwzględniania owego dziedzictwa zarówno w polityce ochrony, jak i działaniach informacyjnych i udostępnianiu dobra. Jednocześnie należy nadmienić, że w partii diagnostycznej opracowania nie zidentyfikowano konfliktów czy niedomagań w tym zakresie. Incydentalne przejawy nadmiernej teatralizacji Kazimierza nie wykraczają po za poszukiwania środków wyrazu właściwych dla rynku usług turystycznych. Natomiast budzące zastrzeżenia modyfikacje tradycji są przedmiotem czynnych działań Gminy Kraków (np.: sprawa „Żyda z pieniążkiem”, jako pamiątki z Krakowa).

- Ze spotkania z reprezentantami Archidiecezji Krakowskiej, występującymi jako gospodarze obiektów o kluczowym znaczeniu dla krajobrazu kulturowego i tożsamości miasta, a także obiektów budujących istotnie wyjątkową uniwersalną wartość dobra, należy odnotować zwrócenie uwagi na potrzebę koordynacji działań związanych z utrzymaniem wartości dobra. Strona kościelna deklarowała gotowość do współdziałania z powołanym przez Gminę Kraków gremium delegowanym do działań na rzecz krakowskiego światowego dziedzictwa (podmiot koordynujący działania wynikające z wpisania na Listę UNESCO).

3.1.5. Informacja dotycząca uwag zgłoszonych przez interesariuszy

Interesariusze najpełniej wypowiedzieli się po przez uwagi wprowadzone do ankiet konsultacyjnych. Charakterystyka uwag i komentarz do nich zawarty jest w punkcie 3.1. *Weryfikacja zebranych ankiet konsultacyjnych*, niniejszego raportu. Zbiorczo wnioski z konsultacji zebrano poniżej, w punkcie 4 – Podsumowanie zgłoszonych propozycji/ uwag.

Charakter uwag poddaje się systemowej syntezie, a wnioski zostały wykorzystane do redakcyjnej optymalizacji projektu dokumentu.

4. Podsumowanie zgłoszonych propozycji / uwag (w kontekście ewentualnego ujęcia w Planie Zarządzania MŚD)

W toku konsultacji społecznych uzyskano dane poddające się analizie statystycznej oraz szczegółowe wnioski i uwagi, które wymagały rozpatrzenia indywidualnego, ale zbiorczo wpisywały się w tendencję odbioru dokumentu.

Generalnie dokument zyskał pozytywne oceny 60% anonimowych respondentów ankietowych, przy blisko 17% głosów „trudno powiedzieć” i 23% ocen negatywnych. Z czego faktycznie uwagi i zastrzeżenia zgłosiło 17 % respondentów. Obraz zmienia się, gdy uwzględni się ankiety studenckie oraz głosy eksperckie. Wówczas ilość ogólnych ocen pozytywnych podnosi się do poziomu 80%. Zapewne możliwość przedłużenia procesu konsultacji i tym samym pozyskania większej ilości głosów mogła by te tendencje zmienić i doprecyzować.

Pośród wniosków zawartych w opracowaniu najwięcej pozytywnych wyników w ankiecie, bo aż 93,4% uzyskało stwierdzenie:

7. Na obszarze historycznego Zespołu Miejskiego ze względów użytkowych i środowiskowych należy w większym zakresie wprowadzić zagospodarowanie zielenią (ulic i placów).

Warto odnotować, że w przypadku tego punktu nie było osób wahających się. Liczba odpowiedzi „trudno powiedzieć” wyniosą 0.

Również wysoki procent akceptacji na poziomie 83,4 % odnotowano przy stwierdzeniu:

1. Historyczny Zespół Miejski w Krakowie (elementy stanowiące o jego historycznej wartości) jest zachowany w postaci, która uzasadniła jego uznanie w 1978 roku za Światowe Dziedzictwo UNESCO (jako zespół miasta historycznego reprezentujący „wyjątkową uniwersalną wartość”).

Najwyższy poziom polaryzacji stanowisk odnotowano w przypadku wniosku:

5. Historyczny Zespół Miejski w Krakowie jest użytkowany w sposób bardzo intensywny – użytkowanie zespołu ma charakter monofunkcyjny. Zasadnicze komponenty Zespołu zostały dostosowane do obsługi wielomilionowego ruchu turystycznego.

Punkt ten odnotowało negatywnie 33,3% respondentów, co stanowi najwyższą ilość komentarzy negatywnych w całej ankiecie. Pozytywnie zakwalifikowało punkt 39,9%, a „trudno powiedzieć” odpowiedziało 6,6%. Kolejno na poziomie 23,3% negatywnie zareagowano na punkty:

6. *Należy wdrożyć rozwiązania ograniczające funkcjonalne dostosowanie historycznego Zespołu Miejskiego do potrzeb turystyki, kosztem innych funkcji miejskich (m.in. ograniczenie najmu krótkookresowego, monofunkcyjna adaptacja kamienic, ograniczenie sprzedaży alkoholu).*

Trzeba podkreślić, iż w przypadku tego punktu nie było osób wahających się - „trudno powiedzieć” 0, wyłącznie postawy za lub przeciw.

8. *Ze względu na stan zabudowy i zagospodarowanie funkcjonalne należy opracować i wdrożyć kompleksowy Program Rewitalizacji Kazimierza, którego priorytetem powinna być ochrona wartości zabytkowych.*

Najwięcej niepewnych odpowiedzi zebrało się przy stwierdzeniu:

4. *Kluczowe elementy (zabytki) historycznego Zespołu Miejskiego w Krakowie są udostępnione w odpowiednim zakresie – formy udostępnienia najważniejszych elementów Zespołu są zgodne ze współczesnymi standardami.*

Odpowiedź „trudno powiedzieć” wskazało 23,3 % respondentów. Kolejno podobną, acz niższą liczbę niezdecydowanych odnotowano przy punkcie:

3. *Stworzony w Krakowie system ochrony jest zgodny ze standardami polskiego systemu ochrony zabytków; poszczególne elementy tego systemu działają, zapewniając ochronę historycznego Zespołu Miejskiego zgodnie z wymaganiami UNESCO (poprawie powinna ulec koordynacja działania poszczególnych składowych systemu ochrony).*

Tu 20% respondentów wybrało „trudno powiedzieć”.

Ta część badania wskazuje na istotne oczekiwanie intensyfikacji gospodarki zielenią w obrębie miasta oraz dokumentuje zasadniczy i głęboki konflikt racji w stosunku do oceny ruchu turystycznego i jego skutków dla miasta.

Warte podkreślenia są wyniki dotyczące pytań o rolę światowego dziedzictwa w postrzeganiu Krakowa. Zgodnie 76,7% respondentów widzi pozytywny wpływ wpisu na listę światowego dziedzictwa dla historycznego centrum Krakowa oraz uważa, że koncepcja Listy Światowego

Dziedzictwa jest projektem rozwojowym, który w przyszłości może wpływać pozytywnie na losy Krakowa. Natomiast aż 66,6% respondentów uważa, że Kraków niewystarczająco wykorzystuje i eksponuje fakt wpisu na Listę. To znaczący sygnał zaufania do „marki” Światowego Dziedzictwa oraz braku wiedzy lub faktycznego niedostatku działań w sferze światowego dziedzictwa w skali Krakowa. **To istotny sygnał wskazujący na potrzebę intensyfikacji działań faktycznych i popularyzatorskich w sferze światowego dziedzictwa w Krakowie oraz potwierdzenie potrzeby sformułowania i upublicznienia dokumentu „Plan zarządzania”, również w części diagnostycznej, jako materiału informacyjnego dla Krakowian.**

Uwagi szczegółowe dotyczyły:

1. Obawy o zatrzymanie rozwoju miasta ze względu na ograniczenia ochronne w strefie światowego dziedzictwa
2. Potrzeby ograniczenia ruchu samochodowego
3. Kontrowersji w ocenie znaczenia ruchu turystycznego
4. Obawy o utratę charakteru miasta
5. Potrzeby zwiększenia zakresu ochrony zabytków
6. Większego nacisku na mnożenie powierzchni zieleni w mieście
7. Charakteru planu zarządzania
8. Potrzeby większej koordynacji działań w sferze UNESCO
9. Trudności w odbiorze profesjonalnego języka dokumentu
10. Pozytywnego odbioru dokumentu.

Większość uwag znajdowała odzwierciedlenie w projekcie planu zarządzania, jednak w wyniku konsultacji dokonano korekt redakcyjnych uwypuklających, czy wyjaśniających zapisy w poszczególnych kwestiach.

W wyniku konsultacji, jako najbardziej kontrowersyjny (zgodnie z oczekiwaniami) został wyróżniony obszar tematyczny stosunku do ruchu turystycznego i kierunków rozwoju miasta w tym zakresie. Polaryzacja stanowisk nie poddaje się tu łatwej mediacji, czy wadze argumentów. Jest to obszar styku różnych skal wartości i sposobów postrzegania tych samych danych. Wypada powtórzyć, iż z punktu widzenia dobra światowego dziedzictwa dominacja eksploatacji turystycznej staje się zjawiskiem negatywnym. Wskazania zawarte w planie zarządzania wynikają z przyjęcia filozofii rekomendacji UNESCO o historycznym krajobrazie

miejskim (godzenie funkcji ochronnych i użytkowych), zasad zrównoważonego rozwoju i obowiązującego dokumentu Gminy Kraków, jakim jest „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”, w której również zdiagnozowano zjawiska negatywne i sformułowano wskazanie „jakość, a nie ilość”. **Ochrona ducha miejsca, którego depozytariuszami są stali mieszkańcy, jest jednym z elementów ochrony wartości dobra.** Zwrócenie uwagi na ten aspekt funkcjonowania dobra światowego dziedzictwa jest nowością w dokumentach strategicznych z zakresu ochrony dóbr kultury na gruncie krakowskim.

Konsultacje w strukturach Urzędu Miasta Krakowa oraz w gremiach eksperckich przyniosły wspólne wnioski i uwagi. **Generalnie dominuje pozytywny odbiór dokumentu potwierdzany przez interesariuszy profesjonalnych.** Uwagi z reguły znajdowały odzwierciedlenie w treści dokumentu, jednak w wyniku konsultacji podjęto prace redakcyjne, by uczynić odpowiedzi na podnoszone wątpliwości. W zakresie szczegółowym zwrócono uwagę na:

- Niejednoznaczna pozycja światowego dziedzictwa w postępowaniach administracyjnych z zakresu ochrony zabytków
- Ogólny charakter dokumentu
- Miejsce dziedzictwa kulturowego krakowskich Żydów w narracji o specyfice wartości dobra
- Potrzebę koordynacji działań związanych z ochroną wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra oraz uzyskiwania efektu synergii w działaniach interesariuszy udostępniających i promujących Kraków, jako dobro światowego dziedzictwa.
- Gotowość współdziałania podmiotów z po za struktur Urzędu Miasta Krakowa w działaniach dotyczących budowy spójnej polityki ochrony, prezentacji i udostępniania dobra. Potrzeba w tym zakresie stworzenia forum wymiany informacji i dyskusji na temat oczekiwanych planów działania.

Wszystkie uwagi zgromadzone w trakcie konsultacji społecznych i eksperckich zostały poddane analizie i uwzględnione w finalnej redakcji dokumentu. W zdecydowanej większości uwagi wymagały bardziej czytelnego przedstawienia wniosków i zaleceń.

W najmocniej dyskusyjnej kwestii stosunku do relacji ruchu turystycznego i stałych mieszkańców obszaru miasta historycznego wyrażono pogląd zbieżny z doktryną ochrony dóbr światowego dziedzictwa. Ów konflikt nie ma łatwego i jednoznacznego rozwiązania. Wymaga wdrażania zrównoważonej i długoterminowej polityki miasta, która uwzględni racje

wszystkich stron i będzie rozstrzygać konflikty kierując się dobrem wspólnym oraz długofalową perspektywą utrzymania specyfiki i wartości miasta.

Istotą prezentowanego dokumentu jest dogłębna diagnoza stanu aktualnego ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Z diagnozy wynikają wnioski dotyczące zagrożeń i kierunków procesów toczących się w zespole miejskim. Z tych analiz wyprowadzone są wskazania dla strategii i polityk miejskich, które w fazę realizacyjną mogą przejść w przypadku uchwalenia dokumentu przez Radę Miasta oraz powołania centrum koordynacji działań dotyczących ochrony i prezentacji dobra światowego dziedzictwa. Centrum koordynacji po uzyskaniu legitymacji Rady Miasta Krakowa będzie uprawnione do tworzenia planów działania odpowiadających celom zawartym we wskazaniach prezentowanego dokumentu.

Reasumując adresatem i odpowiedzialnym za wdrożenie dokumentu jest Prezydent Miasta, po przyjęciu dokumentu przez Radę Miasta. Kluczowym elementem wdrażania jest powołanie centrum koordynacji działań, które odnosząc się do wskazań planu zarządzania będzie budować sieć działań służących wzmocnieniu ochrony dobra i pełniejszej jego prezentacji. Funkcjonujące miejskie centrum koordynacji działań związanych ze światowym dziedzictwem w Krakowie będzie jednocześnie adresatem kolejnych uwag i wniosków w niekończącym się procesie znajdowania porozumienia społecznego dla realizacji wspólnych celów.

Wszystkim uczestnikom konsultacji Autorzy „Planu Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa” składają podziękowania, za wkład w opracowanie dokumentu.